

УДК 330.341.1:336.22

ББК 65.32

Перевозова І.В.¹, Сус Т.Й.²

КЛАСТЕРНА МОДЕЛЬ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ КАРПАТСЬКОГО МАКРОРЕГІОНУ

¹Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра маркетингу і контролінгу,
вул. Шопена, 1, м. Івано-Франківськ,
76000, Україна,
тел.: 0673423720,
e-mail:perevozova@ukr.net

²Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: (0342)752351,
e-mail: taras.vik@ukr.net

Анотація. В аграрному секторі нагальною залишається проблема технологічного переозброєння, наукового та фінансового забезпечення інноваційного розвитку. Обґрунтовано переваги використання кластерного фінансування інноваційного розвитку аграрного сектору. Аграрна галузь є найбільш перспективною для кластеризації з використанням кластерної моделі фінансування, адже практично кожна область Карпатського макрорегіону має унікальний аграрний потенціал, який при ефективному його використанні за допомогою кластеру, сприятиме розвитку всіх його учасників, зокрема і фінансового сектору та дозволить зменшити ризики при фінансуванні інновацій і відповідно кредитні ресурси стануть більш доступними. Зазначено, що в сучасних економічних умовах кластерна модель фінансування можлива на основі формування банківського кластеру, який виступає інструментом реалізації проектного фінансування на регіональному рівні. Перевагою банківського кластеру, який співробітничав з аграрним кластером або агрохолдингом є взаємовигідна співпраця з постійними клієнтами, а також сторони одержують стабільного і надійного партнера зі значними фінансовими потоками.

Розглянуто особливості формування фінансового кластеру та перелік можливих його учасників. Запропоновано перелік основних завдань щодо діяльності фінансових кластерів в аграрному секторі економіки.

Ключові слова: фінансовий кластер, аграрний сектор, інноваційний розвиток, кластерна модель, інвестиції.

Perevozova I.V., Sus T.Yo.

CLUSTER MODEL OF FINANCING OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGRARIAN SECTOR OF THE CARPATHIAN MACROREGION

¹Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Shopena str.1, Ivano-Frankivsk,
7600, Ukraine,
tel.: 0673423720,
e-mail:perevozova@ukr.net

²Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Finance,
Shevchenko str., 82, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: (0342) 59-61-76, 75-23-91,
e-mail: taras.vik@ukr.net

Abstract. The problem of technological re-equipment, scientific and financial support of innovative development remains urgent in the agrarian sector. The advantages of using cluster financing of innovative development of the agrarian sector are substantiated. The agrarian sector is the most promising for clusterization using a cluster model of financing, because actually every region of the Carpathian macro-region has the unique agricultural potential, which, with its efficient use with help of a cluster, will provide the development of all its participants, including the financial sector, and will reduce the risks of financing of innovations, and accordingly the credit resources will become more accessible. It is noted that In modern economic conditions a cluster model of financing is possible on the base of the formation of the banking cluster, which serves as a tool for project financing at the regional level. The advantage of the banking cluster that co-operates with an agrarian cluster or agroholding is a mutually beneficial cooperation with regular customers, and also the parties get the stable and reliable partner with significant financial flows.

The peculiarities of the forming of financial cluster and a list of possible participants are considered. The list of main tasks concerning the activity of financial clusters in the agrarian sector of the economy is proposed.

Key words: financial cluster, agrarian sector, innovation development, cluster model, investments.

Вступ. На регіональному рівні сільське господарство було і залишається ключовим пріоритетом в вирішенні питання регіональної продовольчої безпеки, яка загострюється в зв'язку зі зростанням експорту рентабельних сільгоспкультур, нехтуванням комплексним веденням сільгоспвиробництва, зменшенням площі сільгоспугідь, зміною клімату та необхідністю нарощувати обсяги та види сільгосппродукції. Безвізовий режим та асоційоване членство України в ЄС загострило проблему забезпечення сільськогосподарського виробництва кваліфікованою робочою силою. Аграрний сектор стоїть перед серйозними викликами пов'язаними з загостренням конкуренції в продовольчому сегменті зі сторони наших близьких сусідів, зокрема Польщі. Нагальною залишається проблема технологічного переозброєння, наукового забезпечення розвитку аграрного сектору, глибокої переробки сільськогосподарської продукції та експорту продукції з високою доданою вартістю. Вирішення даної проблеми лежить в площині пріоритетного фінансування інноваційного розвитку аграрного сектору з використанням інноваційних фінансових інструментів. В умовах глобалізації висока родючість українських чорноземів та дешева робоча сила перестають бути ключовими факторами конкурентоспроможності української сільгосппродукції. Зі сторони країн ЄС дані конкурентні переваги нівелюються значною фінансовою підтримкою аграрного сектору в рамках спільної аграрної політики, доступністю та низькими відсотковими ставками по кредитах, високою купівельною спроможністю населення розвинутих країн та пріоритетним фінансуванням розвитку інновацій. Дані виклики зумовлюють пошук ефективних інноваційних фінансових інструментів для забезпечення прискореного технологічного та інноваційного розвитку аграрної сфери в умовах жорсткої конкуренції.

Постановка завдання. Роботи багатьох науковців присвячені питанням фінансування та стимулювання інноваційної діяльності. Швабій К. [1] вказує на

основні чинники які перешкоджають розвитку інноваційної діяльності. Алексеев І., Мазур А., Желізняк Р. розглядають формування кластеру податкового стимулювання інноваційної діяльності [2]. Молдаван Л., Шубравська зазначають, що "... головним фактором, який стримує інвестиційно-інноваційний процес у сфері сільськогосподарського виробництва, є нестача фінансів. Сільське господарство має довготривалі проблеми у сфері фінансового і матеріально-технічного забезпечення" [3,с.82]. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційного розвитку аграрного сектору досліджують Алейнікова О., Майстро С. [4,5].

Мета статті – розглянути принципи формування фінансового кластера для фінансування інноваційного розвитку аграрного сектору.

Результати. Кластерна організація та фінансування розвитку агропромислового виробництва передбачає формування на певній території замкнутих циклів "наукові розробки, впровадження, виробництво, зберігання, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції" на засадах інтеграції з використанням механізмів корпоратизації та кооперації як матеріальних так і фінансових ресурсів для одержання учасниками кластеру інноваційної конкурентоспроможної продукції й підвищення прибутковості всіх учасників інноваційного ланцюга. Формування кластерів, як правило, ініціюється науковими установами, підприємствами, фінансовими установами з огляду на такі вигоди від співпраці, як ефект синергії, підвищення конкурентоспроможності всіх учасників, здобуття нових знань, кооперування тощо.

Аграрна галузь є найбільш перспективною для кластеризації з використанням кластерної моделі фінансування, адже практично кожна область Карпатського макрорегіону має унікальний аграрний потенціал, який при ефективному його використанні за допомогою кластеру, сприятиме розвитку всіх його учасників, зокрема і фінансового сектору, що дозволить зменшити ризики при фінансуванні інновацій та відповідно кредитні ресурси стануть більш доступними. Досвід країн ЄС переконливо доводить, що аграрна кластеризація та застосування кластерної моделі фінансування є однією з умов підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, економіки регіону та держави.

Наприклад, економіка Фінляндії повністю кластеризована, у ній виділено 9 кластерів; економіка Нідерландів розбита на 20 "мегакластерів", на основі функціонування яких визначено пріоритети інноваційної політики держави. У Данії функціонує 29 кластерів, у яких беруть участь 40% усіх підприємств країни, які забезпечують 60% експорту[6].

В сучасних економічних умовах кластерна модель фінансування можлива на основі формування банківського кластеру. Він виступає інструментом реалізації проектного фінансування на регіональному рівні. Під банківським кластером ми розуміємо сукупність пов'язаних фінансових установ в межах певної території, які сприяють економічному розвитку макрорегіону шляхом перерозподілу заощаджень в інвестиції з мінімальними трансакційними витратами.

Банківський кластер може забезпечити необхідну концентрацію інвестиційних ресурсів, об'єднати інтереси учасників та забезпечити оптимальне співвідношення регіональних та національних інструментів регулювання. Сучасний банківський кластер передбачає наявність різноманітних послуг своїм клієнтам: від традиційних розрахунково-касових операцій, що є визначальними в відносинах з клієнтами, до новітніх форм грошово-кредитних і фінансових інструментів, які використовуються банківськими структурами. Диверсифікація кредитних ризиків дозволяє зменшити відсоткові ставки та уникнути проблемних кредитів.

Особливим продуктом діяльності банківського кластеру є кластерний капітал і кластерний кредит, пов'язаний з наданням консолідованих грошових коштів для

фінансування регіональних інноваційно-інвестиційних проектів та цільових програм інноваційного розвитку на принципах терміновості, платності, повернення. Кластерний капітал необхідно розглядати і як особливий інноваційний фінансовий продукт, який наділений властивостями прискороного відтворення та низьких ризиків тільки в рамках спільної фінансової діяльності за умов взаємоузгодженості інтересів всіх учасників.

В рамках інноваційного розвитку аграрного сектору кластерна модель фінансування може застосовуватися для реалізації масштабного інноваційного проекту в рамках агрохолдингу, кластерних об'єднань сільгоспвиробників і науково-дослідних установ та формування виробничих кластерів з участю фінансових організацій. Кластерна модель фінансування використовує наступні інструменти підтримки інноваційного агрокластеру: надання кредитів, позик, здійснення лізингових операцій і фінансування на поворотній основі, видача гарантій та поручительств, участь у статутному капіталі господарських товариств, гарантійна підтримка експорту, проектне фінансування і ін.

Перевагою банківського кластеру, який співробітничает з аграрним кластером або агрохолдингом є взаємовигідна співпраця з постійними клієнтами, а також сторони одержують стабільного і надійного партнера зі значними фінансовими потоками.

При кредитуванні агробізнесу, банки, які входять в фінансовий кластер диверсифікують ризики та об'єктивно оцінюють діяльність позичальника, зокрема в частині ефективності використання фінансових ресурсів.

Розвиток кластерної моделі фінансування не повинен зводитися тільки до створення банківського кластера. Цю модель можна розглядати як базову, початкову проте широке залучення всіх фінансових інституцій дозволить ефективніше реалізовувати інноваційну стратегію розвитку аграрного сектору. Ядром кластерної моделі фінансування в сучасних умовах є надходження бюджетних коштів, спрямованих на підтримку аграрного сектору та грошові потоки які надходять з банківського кластера. Конкурсний відбір інноваційних проектів, участь держави в фінансуванні масштабних інноваційних проектів є добрим індикатором для залучення банківського кредитування та формування фінансового кластера в Україні. Розглядаємо діяльність фінансового кластера не тільки в аграрному секторі, але й в інших сферах, спрямованих на інноваційний розвиток економіки.

Формування фінансового кластера дозволяє залучати не тільки традиційні фінансові інструменти, але поряд з цим для успішного інноваційного розвитку аграрного сектору важливим є залучення іноземних інвестицій, венчурних фондів, страхових компаній та грантів і краудфандінгу (рис. 1)

До основних завдань діяльності фінансових кластерів в аграрному секторі належать:

1. підвищення ефективності фінансового забезпечення інноваційних проектів за рахунок ефекту синергії та впровадження інноваційних фінансових технологій;
2. зниження фінансових ризиків та відсотків за кредитами і підвищення якості фінансового обслуговування інноваційного проекту;
3. фінансування масштабних інноваційних проектів та контроль за ефективним використанням коштів;
4. створення привабливого інвестиційного клімату в регіоні та співпраця з інвестиційними фондами зарубіжних країн;
5. формування інноваційних фінансових інструментів та їх апробація.

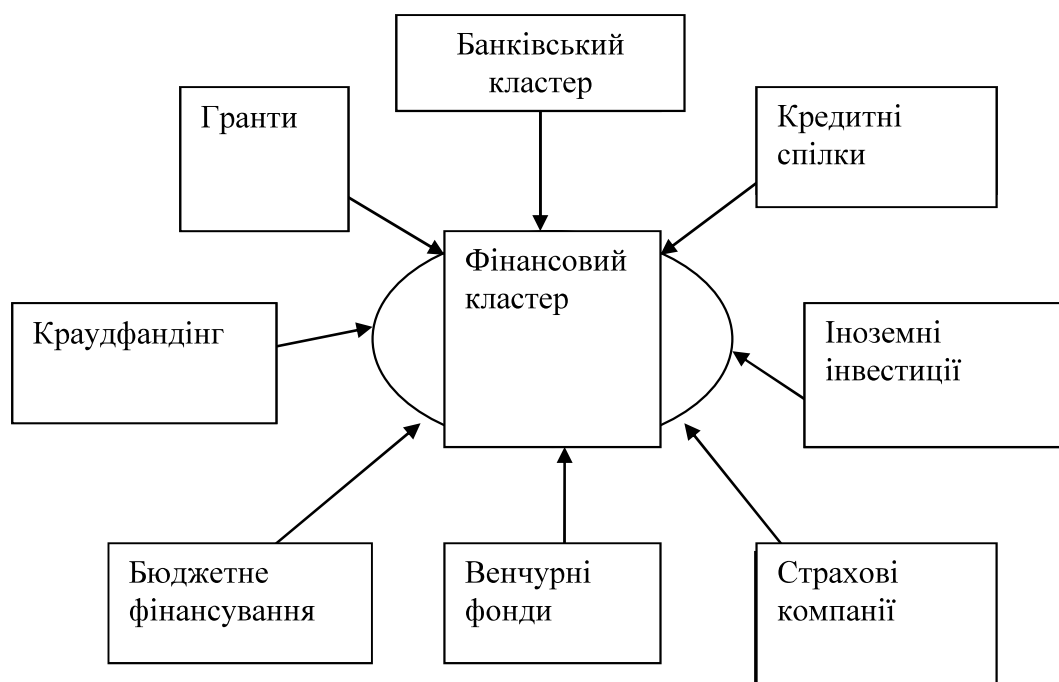

Рис. 1. Учасники фінансового кластера
Fig. 1. Participants of the financial cluster

Ініціаторами та засновниками фінансових кластерів перш за все повинні бути фінструктури, які першими можуть відчувати зміни та всі переваги від такої форми організації. Зокрема, перш за все йдеться про ефективну та скоординовану співпрацю в межах фінансового кластеру; по-друге, можливість мінімізувати ризики, спільно фінансуючи інноваційні проекти та замовляючи експертизу проекту або наукових розробок; третьою перевагою є можливість вирішення колективних проблем, зокрема інституціонального характеру; по-четверте, розбудова спільної фінансової інфраструктури та спільна промоція фінансових послуг кластеру на внутрішньому і зовнішньому ринках.

В концепції довгострокового інноваційного розвитку аграрної сфери Карпатського макрорегіону необхідно стимулювати формування виробничих агрокластерів, що спеціалізуються на випуску конкурентоздатної на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції з високою доданою вартістю та їх фінансове забезпечення фінансовим кластером, що дозволить забезпечити територіальну збалансованість і розширене відтворення системи інвестиційно – інноваційного розвитку. Фінансові кластери повинні стати новим джерелом конкурентних переваг макрорегіону, сприяючи багатопольному розподілу точок зростання по його території, забезпечуючи рівномірність і збалансованість просторового розвитку; змінюючи не тільки систему факторів розміщення, а й структуру економічного простору та спеціалізацію направлену на виробництво продукції з високою доданою вартістю та задоволення потреб макрорегіону в високоякісних продуктах харчування та сировини для промисловості.

Для стимулювання формування фінансових кластерів та фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери доцільно, на наш погляд, дозволити фінансовим установам членам кластеру сплачувати 75% податків, а 25% направляти в фонд кластеру, кошти з якого можуть використовуватись виключно на інвестування

важливих для макрорегіону інноваційних проєктів, розвитку інноваційної інфраструктури.

Кластерна модель фінансування найбільш ефективна для фінансового забезпечення масштабних національних та регіональних проєктів націлених на вирішення ключових, першочергових та стратегічних завдань тісно пов'язаних з аграрним сектором, розвитком регіональної економіки на інноваційних засадах. Зокрема, доцільно створити фінансовий кластер для виробництва сучасного, світового рівня та надійності і ефективності трактора для аграрного сектору. Ефект від інвестиційного забезпечення на основі фінансового кластеру придбання господарствами зернозбиральної та ґрунтообробної техніки може набрати мультиплікаційного характеру, якщо здійснити програму переходу на її виробництво в Україні.

Для створення конкуренції можна залучати іноземних виробників сільськогосподарської техніки до створення своїх філій на території України, створити спільне виробництво з відомим, світового рівня виробником, розпочати великовузлове складання з поступовим переходом до виробництва українських комплектуючих, купити ліцензію і на основі державно-приватного партнерства розпочати виготовлення тракторів 3-4х марок.

На регіональному рівні кластерне фінансування доцільно використовувати при реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів в сфері зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, виробництва дитячого харчування, сільськогосподарського машинобудування, розвитку тваринництва.

Висновки. В умовах дефіциту фінансових ресурсів та необхідності масштабної технологічної модернізації аграрного сектору, що в свою чергу потребує значних фінансових ресурсів, використання кластерного фінансування дозволить реалізувати масштабні інвестиційно-інноваційні проєкти, диверсифікувати позичкові кошти та забезпечити впровадження сучасних інноваційних продуктів. Кластерне фінансування забезпечує диверсифікацію ризиків при реалізації масштабних інноваційних проєктів, дозволяє формувати та використовувати сучасні страхові продукти. Залучення у фінансовий кластер іноземного капіталу сприятиме використанню інноваційних фінансових інструментів оптимальних для аграрного сектору.

1. Швабій, К. І., Коротун В. І. Податкові пільги як загроза фінансовій безпеці України. *Торгівля і ринок України* : тематичний зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУеТ, 2012. Вип. 34. С. 583–590.
2. Алексеев І.В., Мазур А.В., Желізняк Р.Й. Кластер податкового стимулювання інноваційної діяльності: формування та фінансування. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2017. Т.1. №22. С.328-335.
3. Молдаван Л.В., Шубравська О.В. Інвестиційні пріоритети у сфері розвитку агропромислового виробництва України та механізми їх реалізації. *Економіка України*. 2015. №4. С. 78-87.
4. Алейнікова О. В. Зарубіжний досвід державного регулювання розвитку АПК. *Інвестиції: досвід та практика*. 2011. №16. С.131-136.
5. Майстро С. В. Сутність та напрями державного регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/06-MAYSTRO.pdf>. (дата звернення: 20.04.2018)
6. Кірдан О. С. Розвиток аграрних кластерів як один із шляхів реалізації державної політики в агропромисловому виробництві. *Економіка АПК*. URL: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/6975/1/Kirdan_Ternopil.pdf (дата звернення: 25.04.2018)

References

1. Shvabii, K. and V. Korotun. "Tax privileges as a threat of financial security of Ukraine." *Torhivlia i rynok Ukrainy*, issue 34, 2012, pp. 583– 590.

2. Aliexsieiev, I., Mazur, A., and R. Zhelizniak. "The cluster to ax incitement of innovative activity: formation and financing." *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii i praktyky*, vol. 1, no. 22, 2017, pp. 328-335.
3. Moldavan, L., and O. Shubravska. "Investment priorities in the field of development of agro-industrial production in Ukraine and the mechanisms of their realities." *Ekonomika Ukrainy*, no. 4, 2015, pp. 78-87.
4. Aleinikova, O. "Foreign experience of state regulation of agroindustrial complex development. " *Investytsii: dosvid ta praktyka*, no. 16, 2011, pp. 131-136.
5. Maistro, S. "Essence and directions of state regulation of agrarian market in foreign countries." National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/06-MAYSTRO.pdf. Accessed 20 Apr. 2018.
6. Kirdan, O. S. "Development of agrarian clusters as one of the ways of implementing of state policy in agro-industrial production." *Economy of agroindustrial complex*, dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/6975/1/Kirdan_Ternopil.pdf . Accessed 25 Apr. 2018.

Рецензенти:

Романюк М.Д. – д.е.н., професор кафедри менеджменту і маркетингу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

УДК 330.101:69.003

ББК 65.28

Дорошенко В.М.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
ПОНЯТТЯ "ЗЕЛЕНЕ БУДІВНИЦТВО"**

Київський національний університет
будівництва та архітектури,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра організації та управління будівництвом,
пр.Повітрофлотський, 31, м. Київ,
03680, Україна,
тел.: 097-139-95-04,
e-mail: violetta.doroshenko@gmail.com

Анотація. У статті систематизовано та досліджено основні підходи до трактування дефініції "зелене будівництво" в вітчизняній та зарубіжній науковій літературі. На основі системного та комплексного підходів запропоновано авторське визначення поняття, з позицій концепції сталого розвитку проаналізовані перспективи впровадження "зеленого будівництва" в Україні, визначено економічні переваги "зелених будівель", на основі стандартів "зеленого будівництва" розроблено пропозиції щодо ключових драйверів формування попиту на інвестиції. За результатами проведеного дослідження обґрунтовано актуальність "зеленого будівництва" в тренді енергоефективного розвитку будівельної галузі, що володіє найбільшим потенціалом енергозбереження.

Ключові слова: будівництво, "зелене будівництво", енергозбереження.

Doroshenko V.M.

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO
DETERMINATION OF CONCEPT "GREEN BUILDING"**

Kyiv National University
Engineering and Architecture,
Ministry of Education and Science of Ukraine,